NAMANGAN VILOYATI MIGRATSIYA JARAYONLARINING HUDUDIY TAFOVUTLARI

Ibragimov Lutfullo – *geografiya fanlari doktori (DSc), professor*
ibragimovlutfullo@gmail.com
Talabboyeva Mohinabonu – *magistrant*
mohinatalabboyeva004@gmail.com
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti
Po‘latova Quvonchoy – *tayanch doktorant*
kuvonchpulatova@gmail.com
Urganch davlat pedagogika instituti

ТЕРРИТОРИАЛЬНЫЕ РАЗЛИЧИЯ МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НАМАНГАНСКОЙ ОБЛАСТИ

Ибрагимов Лутфулло – *доктор географических наук (DSc), профессор*
Талаббоева Мохинабону – *магистрант*
Самаркандский государственный университет имени Шарофа Рашидова
Пулатова Кувончой – *базовый докторант*
Ургенчский государственный педагогический институт

TERRITORIAL DIFFERENCES IN MIGRATION PROCESSES OF NAMANGAN REGION

Ibragimov Lutfullo – *Doctor of Geographical Sciences (DSc), Professor*
Talabboyeva Mohinabonu – *master’s student*
Samarkand State University named after Sharof Rashidov
Pulatova Kuvonchoy – *doctoral student*
Urgench State Pedagogical Institute

Tayanch so‘zlar: Namangan viloyati, migratsiya jarayonlari, hududiy tafovutlar, migratsiya oqimi, ko‘chib kelish, ko‘chib ketish, migratsiya saldosi, mexanik harakat, aholi migratsiyasi, demografik jarayonlar.

Rezyume. Maqolada Namangan viloyati migratsiya jarayonlarining hududiy tafovutlari demografik-geografik yondashuv asosida tadqiq etilgan. Ko‘chib kelish, ko‘chib ketish va migratsiya saldosi ko‘rsatkichlari 2010, 2015, 2020 va 2025-yillar kesimida tahlil qilinib, ularning dinamikasi va hududiy farqlanishi aniqlangan. Natijalar migratsiya jarayonlari hududlar bo‘yicha notekis kechishini, ayrim hududlarda kirim, boshqalarida chiqim ustunlik qilishini ko‘rsatadi. Olingan natijalar hududlarning demografik rivojlanish xususiyatlarini baholash, aholi joylashuvi va mehnat resurslarining hududiy taqsimlanishini takomillashtirish hamda migratsiya jarayonlarini samarali boshqarishga qaratilgan ilmiy-amaliy chora-tadbirlarni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Ключевые слова: Наманганская область, миграционные процессы, территориальные различия, миграционные потоки, прибытие, выбытие, миграционное сальдо, механическое движение населения, миграция населения, демографические процессы.

Резюме. В статье на основе демографо-географического подхода исследуются территориальные различия миграционных процессов в Наманганской области. Показатели прибытия, выбытия и миграционного сальдо проанализированы в разрезе 2010, 2015, 2020 и 2025 годов, выявлены их динамика и территориальная дифференциация. Результаты показывают, что миграционные процессы протекают неравномерно по территориям: в одних преобладает приток, в других — отток населения. Полученные результаты имеют важное научно-практическое значение для оценки особенностей демографического развития территорий, совершенствования территориального распределения населения и трудовых ресурсов, а также разработки мер, направленных на эффективное регулирование миграционных процессов.

Key words: Namangan Region, migration processes, territorial differences, migration flows, in-migration, out-migration, migration balance, mechanical movement of population, population migration, demographic processes.

Summary. This article examines the territorial differences in migration processes in the Namangan Region based on a demographic-geographic approach. In-migration, out-migration, and migration balance indicators were analyzed for 2010, 2015, 2020, and 2025, revealing their dynamics and territorial differentiation. The findings show that migration processes proceed unevenly across the region’s territories: some areas are characterized by a predominance of inflow, while others experience a prevailing outflow. The results have important scientific and practical significance for assessing the demographic development of territories, improving the territorial distribution of population and labor resources, and developing measures aimed at the effective regulation of migration processes.

Kirish. Migratsiya – shaxslarning doimiy yoki vaqtinchalik yashash joyini o‘zgartirish maqsadida bir hududdan boshqa hududga ko‘chib o‘tishini anglatuvchi demografik tushuncha bo‘lib, zamonaviy dunyoda aholi harakatchanligining eng muhim shakllaridan biri hisoblanadi. Migrantlar qochqinlardan farqli o‘laroq, ta’qib yoki hayotiga tahdid tug‘ilishi sababli emas, balki turmush tarzini yaxshilash, munosib ish topish yoki ta’lim olish maqsadida boshqa hududga ko‘chib boradi [1:6]. Migrantlarning katta qismi qonuniy yo‘llarni tanlasa-da, ularning bir qismi noqonuniy kanallar orqali ham harakat qilmoqda. Birlashgan Millatlar Tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, dunyoda xalqaro migrantlar soni 281 million kishiga yetgan bo‘lib, bu sayyora aholisining 3,6 foizini tashkil etadi; so‘nggi yillarda xalqaro migratsiya masshtabi keskin o‘sib bormoqda – 2025-yilga kelib jahonda 1970-yilga nisbatan uch barobar ko‘p muhojir qayd etilgan. Migratsiya jarayonlari natijasida aholining hududiy joylashuvi, yosh-jinsiy tarkibi va mehnat resurslari taqsimotida muayyan o‘zgarishlar yuz beradi, bu esa uni demografik

geografiyaning eng dolzarb tadqiqot yo‘nalishlaridan biriga aylantiradi [3]. Namangan viloyatida migratsiya jarayonlari asosan ichki va tashqi shakllarda namoyon bo‘ladi: ichki migratsiya viloyat shahar va tumanlari o‘rtasida kechsa, tashqi migratsiya respublikaning boshqa hududlari hamda xorijiy davlatlar bilan bog‘liq holda amalga oshadi. Ayniqsa mehnat migratsiyasi viloyat migratsiya jarayonlarida yetakchi o‘rin tutib, aholining bir qismi ish va daromad manbalarini kengaytirish maqsadida boshqa hududlarga vaqtinchalik ko‘chib bormoqda.

So‘nggi yillarda Namangan viloyatida migratsiya saldosining barqaror manfiy bo‘lib qolayotgani, ya’ni ko‘chib ketuvchilar sonining ko‘chib keluvchilardan yuqoriligi kuzatilmoqda. Shu bilan birga, viloyatdagi yuqori tabiiy o‘sish ko‘rsatkichlari migratsiya hisobidan yuzaga kelayotgan aholi yo‘qotishlarini ma’lum darajada qoplab kelmoqda [2:5]. Ushbu holat migratsiya jarayonlarini hududlar kesimida chuqur va tizimli tahlil qilish zaruratini keltirib chiqaradi, chunki migratsiya nafaqat aholi sonining, balki hududlarning demografik rivojlanish salohiyatining ham muhim ko‘rsatkichi hisoblanadi. Shu munosabat bilan ushbu tadqiqotning maqsadi Namangan viloyati misolida migratsiya jarayonlarining – ko‘chib kelish, ko‘chib ketish va migratsiya saldosining hududiy tafovutlarini 2010, 2015, 2020 va 2025-yillar kesimida demografik-geografik yondashuv asosida aniqlash, ularning vaqt davomidagi dinamikasini va hududlar bo‘yicha farqlanish sabablarini ochib berishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda Namangan viloyatining barcha ma’muriy-hududiy birliklari – viloyat markazi (Namangan shahri), 13 ta tuman hamda ma’muriy-hududiy islohotlar natijasida alohida shahar maqomini olgan Davlatobod va Yangi Namangan shaharlari – qamrab olingan bo‘lib, mazkur ikki shahar tegishli hududiy birlik sifatida faqat 2025-yilgi statistik ma’lumotlarda alohida ko‘rsatilgan. Tadqiqotning asosiy empirik bazasini O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasining rasmiy portali ma’lumotlari tashkil etadi. Tahlil uchun besh-o‘n yillik oraliqdagi kesim yillari – 2010, 2015, 2020 va 2025-yillar – tanlab olindi, bu esa migratsiya jarayonlarining uzoq muddatli dinamikasini va turli ijtimoiy-iqtisodiy davrlar, jumladan 2020-yildagi pandemiya davri ta’sirini kuzatish imkonini berdi. Har bir hudud bo‘yicha uchta asosiy ko‘rsatkich – ko‘chib kelganlar ulushi, ko‘chib ketganlar ulushi va migratsiya saldosi (ko‘chib kelganlar bilan ko‘chib ketganlar o‘rtasidagi farq) – 10 000 doimiy aholiga nisbatan hisoblab chiqilgan, bu esa turli miqyosdagi hududlarni bir-biri bilan qiyoslash imkonini yaratadi [7].

Tadqiqotda demografik-geografik yondashuv, qiyosiy-tarixiy tahlil hamda kartografik-statistik usullardan foydalanildi [3]. Migratsiya dinamikasini davrlashtirish maqsadida vaqt kesimlari uch bosqichga ajratildi: intensiv o‘sish bosqichi (2010-2015-yillar), turg‘unlashuv va keskin o‘zgarish bosqichi (2015–2020-yillar) hamda umumiy pasayish bosqichi (2020-2025-yillar). Ushbu davrlashtirish migratsiya ko‘rsatkichlarining hududlar bo‘yicha qanday farqlanib borganini va bu farqlanishning asosiy sabablarini aniqlashga xizmat qildi.

Tadqiqot natijalari. 2010-2015-yillar oralig‘ida bir qator tumanlarda ko‘chib kelish ko‘rsatkichining o‘sishi qayd etilgan: Namangan tumanida ko‘rsatkich 25,6 foizdan 39,0 foizgacha, To‘raqo‘rg‘on tumanida 20,3 foizdan 26,5 foizgacha oshgan. 2020-yilga kelib esa aksariyat hududlarda pasayish tendensiyasi kuzatilgan. Xususan, Namangan tumanida ko‘rsatkich 39,0 foizdan 22,0 foizgacha tushgan. 2025-yilgi ma’lumotlar umumiy pasayish tendensiyasining davom etganini ko‘rsatadi: Chortoq tumanida 3,2 foiz, Kosonsoy tumanida 4,0 foiz, To‘raqo‘rg‘on tumanida 4,8 foiz kabi nisbatan past ko‘rsatkichlar qayd etilgan.

1-jadval. Namangan viloyati aholisi ko‘chib kelganlar ulushi (10 000 aholiga nisbatan)

Hududlar	2010-yil, (%)	2015-yil, (%)	2020-yil, (%)	2025-yil, (%)
Namangan shahri	27,8	5,3	8,0	11,8
Davlatobod shahri	–	–	–	19,4
Yangi Namangan shahri	–	–	–	12,3
Tumanlar				
Mingbuloq	24,2	22,7	19,4	10,3
Kosonsoy	8,8	8,3	7,0	4,0
Namangan	25,6	39,0	22,0	7,7
Norin	11,3	9,8	22,3	21,0
Pop	20,3	19,2	11,4	9,3
To‘raqo‘rg‘on	20,3	26,5	7,1	4,8
Uychi	16,3	23,5	11,3	10,8
Uchqo‘rg‘on	11,4	20,0	22,0	6,3
Chortoq	11,3	20,1	14,8	3,2
Chust	24,2	18,6	7,2	10,2
Yangiqo‘rg‘on	20,2	20,0	19,0	8,4
Viloyat bo‘yicha	6,1	18,8	12,7	9,2

Jadval stat.uz sayti ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Yuqorida keltirib o‘tilgan 1-jadval ma’lumotlarga ko‘ra, Namangan viloyatida ko‘chib kelganlar ulushi 2010–2025-yillar davomida hududlar bo‘yicha sezilarli darajada farqlangan va vaqt davomida notekis dinamikaga ega bo‘lgan. Shu bilan birga, 2025-yilda Namangan shahrida ko‘chib kelganlar ulushi 11,8 foizga yetib, o‘sish tendensiyasini namoyon etgan. Norin tumanida 2020–2025-yillarda ko‘rsatkich 21,0–22,3 foiz oralig‘ida barqaror saqlanib, viloyatning eng barqaror ko‘chib kelish hududlaridan biriga aylangan. Yangiqo‘rg‘on tumanida esa ko‘rsatkich 2010–2020-yillarda 19,0–20,2 foiz oralig‘ida bo‘lgan bo‘lsa, 2025-yilga kelib 8,4 foizgacha keskin pasaygan. Davlatobod va Yangi Namangan shaharlari 2025-yilda mos ravishda 19,4 va 12,3 foizlik ko‘chib kelish ko‘rsatkichlari bilan viloyatdagi eng yuqori natijalar qatoridan o‘rin olgan.

2-jadval ma’lumotlariga ko‘ra, viloyat bo‘yicha ko‘chib ketganlar ulushi 2010-yilda 22,5 foizni tashkil etgan bo‘lsa, 2015-yilda 20,3 foizgacha pasaygan, 2020-yilda esa 29,0 foizgacha keskin oshgan. 2025-yilga kelib ko‘rsatkich 16,3 foizga tushib, tahlil qilinayotgan davrning eng past natijasini qayd etgan.

2-jadval. Namangan viloyati aholisi ko‘chib ketganlar ulushi (10 000 aholiga nisbatan)

Hududlar	2010-y, (%)	2015-y, (%)	2020-y, (%)	2025-y, (%)
Namangan shahri	35,1	39,6	32,0	17,3
Davlatobod shahri	–	–	–	19,2
Yangi Namangan shahri	–	–	–	15,2

Tumanlar				
Mingbuloq tumani	27,3	28,7	20,0	15,7
Kosonsoy tumani	11,3	10,8	18,1	11,2
Namangan tumani	17,2	10,0	21,7	9,2
Norin tumani	26,0	24,2	52,4	25,5
Pop tumani	29,0	19,3	31,2	22,0
To‘raqo‘rg‘on tumani	16,2	16,3	20,1	13,0
Uychi tumani	16,0	15,0	24,2	10,0
Uchqo‘rg‘on tumani	26,0	16,3	39,0	21,8
Chortoq tumani	16,0	13,0	29,0	13,2
Chust tumani	22,0	16,0	36,4	20,8
Yangiqo‘rg‘on tumani	12,4	11,8	21,0	12,7
Viloyat bo‘yicha	22,5	20,3	29,0	16,3

Jadval stat.uz sayti ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Namangan shahrida ko‘chib ketganlar ulushi 2010-yildagi 35,1 foizdan 2015-yilda 39,6 foizgacha oshgan, 2020-yilda 32,0 foizga, 2025-yilda esa 17,3 foizga tushgan. Tumanlar kesimida eng yuqori ko‘rsatkich Norin tumanida qayd etilgan: 2020-yilda ushbu tumanda ko‘chib ketganlar ulushi 52,4 foizga yetib, jadvaldagi eng yuqori natija bo‘lgan. Shuningdek, 2020-yilda Uchqo‘rg‘on tumanida 39,0 foiz, Chust tumanida 36,4 foiz, Pop tumanida 31,2 foiz va Chortoq tumanida 29,0 foiz ko‘rsatkichlar kuzatilgan. Kosonsoy, To‘raqo‘rg‘on, Uychi va Yangiqo‘rg‘on tumanlarida ko‘rsatkichlar nisbatan past bo‘lgan, biroq ular ham 2020-yilda 18,1–24,2 foiz oralig‘ida bo‘lgan. 2025-yilgi ma’lumotlar umumiy pasayish tendensiyasini tasdiqlaydi: eng past ko‘rsatkichlar Namangan tumanida (9,2 foiz), Uychi tumanida (10,0 foiz), Kosonsoy tumanida (11,2 foiz), Yangiqo‘rg‘on tumanida (12,7 foiz) va To‘raqo‘rg‘on tumanida (13,0 foiz) qayd etilgan bo‘lsa, eng yuqori ko‘rsatkichlar Pop tumanida (22,0 foiz) va Uchqo‘rg‘on tumanida (21,8 foiz) saqlanib qolgan.

3-jadval. Namangan viloyati migratsiya saldosi (10 000 aholiga nisbatan)

Hududlar	2010-y, (%)	2015-y, (%)	2020-y, (%)	2025-y, (%)
Namangan shahri	-7,3	-34,3	-24,0	-5,5
Davlatobod shahri	–	–	–	0,2%
Yangi Namangan shahri	–	–	–	-2,9%
Tumanlar				
Mingbuloq tumani	-3,1	-6,0	-0,6	-4,9
Kosonsoy tumani	-2,5	-2,5	-11,1	-7,2
Namangan tumani	+8,4	+29,0	+0,3	-1,5
Norin tumani	-14,6	-14,4	-30,1	-4,5
Pop tumani	-8,7	-0,1	-19,8	-12,7
To‘raqo‘rg‘on tumani	+4,1	+10,8	-13,0	-8,2
Uychi tumani	+0,3	+8,5	-13,0	+0,8
Uchqo‘rg‘on tumani	-14,6	+3,7	-17,0	-15,5
Chortoq tumani	-4,7	+7,1	-14,2	-10,0
Chust tumani	+2,2	+2,6	-29,2	-10,6
Yangiqo‘rg‘on tumani	+7,8	+8,2	-2,0	-4,8
Viloyat bo‘yicha	-16,4	-1,5	-16,3	-7,4

Jadval stat.uz sayti ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

3-jadvalda keltirilgan migratsiya saldosi ko‘rsatkichlari – ko‘chib kelganlar va ko‘chib ketganlar ulushi o‘rtasidagi farq sifatida hisoblangan – Namangan viloyatida migratsiya saldosining tahlil qilingan barcha davrlarda asosan manfiy bo‘lganini ko‘rsatadi: 2010-yilda -16,4 foiz, 2015-yilda -1,5 foiz, 2020-yilda -16,3 foiz, 2025-yilda -7,4 foiz. Namangan shahrida migratsiya saldosi barcha davrlarda manfiy bo‘lib, 2015-yilda -34,3 foizga yetib eng past qiymatini qayd etgan; 2025-yilga kelib ko‘rsatkich -5,5 foizgacha yaxshilangan. Tumanlar orasida Namangan tumani ijobiy saldoga ega yagona hudud sifatida ajralib turadi: 2010-yilda +8,4 foiz va 2015-yilda +29,0 foiz musbat saldo qayd etilgan bo‘lsa-da, 2020–2025-yillarda ko‘rsatkich mos ravishda +0,3 va -1,5 foizgacha pasaygan. To‘raqo‘rg‘on, Uychi, Chust va Yangiqo‘rg‘on tumanlarida ham ayrim yillarda musbat saldo kuzatilgan – jumladan, 2015-yilda To‘raqo‘rg‘on tumanida +10,8 foiz, Uychi tumanida +8,5 foiz, Yangiqo‘rg‘on tumanida +8,2 foiz.

2020-yil barcha hududlar kesimida eng noqulay davr sifatida ajralib turadi: Norin tumanida -30,1 foiz, Chust tumanida -29,2 foiz, Namangan shahrida -24,0 foiz, Pop tumanida -19,8 foiz va Uchqo‘rg‘on tumanida -17,0 foiz manfiy saldo qayd etilgan. 2025-yilga kelib ayrim hududlarda ijobiy o‘zgarish kuzatilgan: Davlatobod shahrida +0,2 foiz va Uychi tumanida +0,8 foiz musbat saldo qayd etilgan bo‘lsa, Uchqo‘rg‘on (-15,5 foiz), Pop (-12,7 foiz), Chust (-10,6 foiz) va Chortoq (-10,0 foiz) tumanlarida manfiy saldo yuqori darajada saqlanib qolgan.

Munozara. Namangan viloyatida migratsiya jarayonlarining hududiy jihatdan notekis kechishini va bunga bir qator ijtimoiy-iqtisodiy omillarning ta’sir ko‘rsatishini yaqqol namoyon etadi. Namangan shahriga yo‘naltirilgan ichki migratsiya oqimlarining hududlar kesimida notekis taqsimlanishi, avvalo, iqtisodiy omillar bilan izohlanadi. Kosonsoy, Chust, To‘raqo‘rg‘on, Uychi tumanlari hamda Namangan tumanining qishloq hududlaridan shahar tomon faol migratsiya kuzatilishiga asosan ish o‘rinlarining yetishmasligi, daromad darajasining nisbatan pastligi hamda shahar infratuzilmasiga yaqinlik sabab bo‘lmoqda. Norin va Uchqo‘rg‘on tumanlarida esa yuqori aholi zichligi natijasida yuzaga kelgan mehnat resurslari ortiqchaligi shahar tomon migratsiya oqimini kuchaytiruvchi asosiy omil hisoblanadi. To‘raqo‘rg‘on va Uychi tumanlarining Namangan shahriga geografik yaqinligi esa ularda kundalik va doimiy migratsiya jarayonlarining faol kechishini ta’minlaydi. Namangan tumani qishloq hududlaridan shahar markaziga xizmat ko‘rsatish, ta’lim olish va bandlik maqsadida ko‘chib kelish holatlarining ustunligi esa viloyat ichida urbanizatsiya jarayonlarining izchil kuchayib borayotganidan dalolat beradi.

Migratsiya dinamikasidagi uch bosqichli o‘zgarish o‘ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy sabablarga ega. 2010–2015-yillardagi intensiv o‘sish bosqichi asosan infratuzilma rivojlanishi, qurilish va xizmat ko‘rsatish sohalarining kengayishi hamda aholining markazlashuv tendensiyasi kuchayishi bilan bog‘liq bo‘lgan. 2020-yilga to‘g‘ri keluvchi ikkinchi bosqichda kuzatilgan turg‘unlashuv va ba’zi ko‘rsatkichlarning keskin o‘sishi (masalan, ko‘chib ketishning kuchayishi) pandemiya davridagi iqtisodiy cheklovlar va mehnat bozoridagi beqarorlik bilan izohlanadi. 2025-yilgi umumiy pasayish tendensiyasi esa, bir tomondan, ayrim hududlarda iqtisodiy va ijtimoiy

sharoitlarning yaxshilanayotganidan, aholini o‘z yashash joyida ushlab qolish imkoniyatlari ortayotganidan dalolat bersa, boshqa tomondan, ba’zi hududlarda migratsion jozibadorlikning pasayib borayotganini yoki aholining nisbatan barqarorlashuv bosqichiga kirganini ham anglatishi mumkin. Norin, Chust, Uchqo‘rg‘on va Pop tumanlarida kuzatilgan yuqori ko‘chib ketish ko‘rsatkichlari iqtisodiy markazlarga yaqinlashish, munosib ish o‘rinlari izlash va turmush sharoitlarini yaxshilash istagi bilan bog‘liq bo‘lib, bu hududlarda mehnat resurslari salohiyatining qisqarishi va iqtisodiy faollik darajasiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi ehtimoli mavjud. Aksincha, Namangan tumani, To‘raqo‘rg‘on va Uychi tumanlarida ayrim yillarda kuzatilgan musbat migratsiya saldosi ushbu hududlarning Namangan shahriga bevosita tutashligi, transport qulayligi va yangi turar-joy massivlarining faol shakllanishi bilan izohlanadi.

Demografik nuqtai nazardan, migratsiyada asosan yosh va mehnatga layoqatli aholi ishtirok etishi sababli, yuqori ko‘chib ketish ko‘rsatkichlariga ega hududlarda aholining yosh tarkibida nomutanosiblik kuchayishi, mehnat resurslari salohiyati qisqarishi hamda aholining qarish jarayoni tezlashishi ehtimoli yuqori. Uzoq muddat davom etadigan manfiy migratsiya saldosi, o‘z navbatida, hudud aholisi sonining o‘sish sur’atlariga sezilarli salbiy ta’sir ko‘rsatadi, biroq Namangan viloyatida kuzatilayotgan yuqori tabiiy o‘sish ko‘rsatkichlari ushbu yo‘qotishlarni ma’lum darajada qoplab kelmoqda, bu esa umumiy demografik barqarorlikni saqlab turishga xizmat qilmoqda.

Xulosa. Namangan viloyatida 2010-2025-yillar davomida kuzatilgan migratsiya jarayonlarini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, ushbu jarayonlar viloyat hududlari kesimida ham, vaqt bo‘yicha ham notekis kechadi. Namangan shahri va unga tutash To‘raqo‘rg‘on, Uychi hamda Namangan tumanlari migratsion jozibadorligi yuqori hududlar sifatida ajralib tursa, Norin, Chust, Uchqo‘rg‘on va Pop tumanlarida aksincha, barqaror migratsion chiqim kuzatiladi. Viloyat bo‘yicha migratsiya saldosi tahlil qilingan barcha davrlarda asosan manfiy bo‘lib qolgan, biroq 2025-yilga kelib manfiy ko‘rsatkichlarning sezilarli qisqarishi migratsiya jarayonlarida ma’lum darajadagi barqarorlashuv yuz berayotganidan dalolat beradi. Bunda migratsiya dinamikasida uchta aniq bosqich – 2010–2015-yillardagi intensiv o‘sish, asosan pandemiya ta’siri ostida shakllangan 2020-yildagi keskin o‘zgarish va 2025-yildagi umumiy pasayish – o‘zaro farqlanadi. Ushbu hududiy va vaqtinchalik tafovutlarning asosida hududlararo iqtisodiy imkoniyatlar, bandlik darajasi, shahar markaziga geografik yaqinlik hamda infratuzilma rivojlanish darajasidagi farqlar yotadi.

Olingan natijalar Namangan viloyati hududlarining demografik rivojlanish xususiyatlarini ilmiy asosda baholash, aholi joylashuvi va mehnat resurslarining hududiy taqsimlanishini takomillashtirish, shuningdek migratsion yo‘qotishlarni kamaytirishga qaratilgan mintaqaviy ijtimoiy-iqtisodiy siyosat chora-tadbirlarini ishlab chiqishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Xususan, migratsion chiqim yuqori bo‘lgan hududlarda yangi ish o‘rinlari yaratish, kichik biznesni rivojlantirish va infratuzilmani yaxshilashga qaratilgan maqsadli dasturlarni amalga oshirish istiqbolda migratsion yo‘qotishlarni sezilarli darajada kamaytirish, hududlar o‘rtasidagi demografik nomutanosiblikni yumshatish imkonini beradi.

Adabiyotlar

1. Zulkhumor T., Lutfullo I., Muazzam S., Nizomiddin J. Territorial characteristics of social and environmental problems in the location of the population of Uzbekistan. // International Journal of Health Sciences, 2022, Vol. 6(S3). – P. 11026-11033.

2. Ibragimov L. Z., Davranova M. A. The influence of demographic factors to labor market in Samarkand region. // Materials of the International Research Competition, – Petrozavodsk: 2019.

3. Ibragimov L. Z. State policy in supporting an employment of population in Uzbekistan. // Lucrările Seminarului Geografic “Dimitrie Cantemir”, 2016, Vol. 41. – P. 105-110.

4. Ibragimov L. Z. The influence of demographic factors on employment and labor market (A case study of Samarkand Region). // Lucrările Seminarului Geografic “Dimitrie Cantemir”, 2017, Vol. 45. – P. 151-158.

5. Tojiyeva Z., Omanova K., Pardayev N., Jaloliddinov N., Bekzod Musayev and Sadriddin Khursanov.Regional Characteristics in the Dynamics and Location of the Rural Population of the Republic of Uzbekistan. 2024. E3S Web of Conferences 491, 04004.

6. Ibragimov L.Z., Po‘latova Q.D. Aholi geografiyasi va demografiya asoslari [Matn]: o‘quv qo‘llanma – Toshkent: «Bookmany print», 2026.

7. Umurzakov B., Tojieva Z. O‘zbekistonning demografik rivojlanish va urbanizatsiya. // Ilg‘or iqtisodiyot va pedagogik texnologiyalar, 2025, (2). – P. 430-438.

8. Tojiyeva Z.N. O‘zbekiston Respublikasida demografik jarayonlar va ularning hududiy xususiyatlari [Geografiya fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati]. 2017.

9. O‘zbekiston Respublikasi Davlat Statistika qo‘mitasi ma’lumotlari: https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika